TANGRITAG

تۇنجى نۇۋەتلىك «...نلۇ ...كلاباتى» غا ئېرىشكەن ژۇرنال

ئالمۇتا زىيارىتىدىن
تۇغۇلغان ھېسسىيات

ئايتماتوف ۋە گورباچېفنىڭ تەپەككۇرى

بوغدا ئابدۇللا، ئابدۇقادىر جالالىدىن
جىلجىل ... ماقالىلىرى

2000.3

天尔塔格

ISSN 1004-1745

05>

باش مۇھەررىر: ئابلىز قىيۇم

شىنجاڭ ياشلار - ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى

تارىم غۇنچىلىرى

بالىلارنىڭ كۆزىكۆز ئاسمىنى -

مۇئاۋىن باش مۇھەررىر: ئابلىكىم ھەسەن

مەسئۇل مۇھەررىر: ھاۋاخان خو

گۈزەل سەنئەت مۇھەررىرى: مۇرادىل ئابىت

بۇ يىل ماي ئېيىدا «تارىم غۇنچىلىرى» ژۇرنىلىنىڭ 200 - سانى نەشردىن چىقتى. 200 سانلىق بۇ قۇتلۇق مۇساپىدە «تارىم غۇنچىلىرى» ئۇيغۇر ئۆسمۈر بالىلىرىنىڭ ھاياتىدا ئۇنتۇلغۇسىز تەسىرلەرنى قالدۇردى.

«تارىم غۇنچىلىرى» ژۇرنىلىنىڭ «گۈلزار»، «بىخ»، «جىمىرلايدۇ يۇلتۇزلار»، «دېرىزە»، «تۆمۈر تۇمشۇق» قاتارلىق سەھىپىلىرى مەخسۇس بالىلار ئەدەبىياتىغا بېغىشلانغان. 20 يىلدىن بۇيان بىر تۈركۈم قەلەم ئىگىلىرى مۇشۇ گۈلزاردا بىخ سۈردى، ئۆسۈپ يېتىلدى.

«تارىم غۇنچىلىرى» ژۇرنىلى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئۇيغۇرچە نەشر قىلىنىدىغان بالىلارنىڭ بىردىنبىر ئۇنىۋېرسال ئايلىق ژۇرنىلى. ئۇ بالىلارغا زامانىۋىلىقنى، ئەنئەنىمىزنى، ھەقىقىي ئادەم بولۇش يولىنى ئۆگىتىدۇ. شۇنداقلا بالىلارنىڭ ئاۋازىنى جاھانغا ئەينەن يەتكۈزىدۇ. ژۇرنالنىڭ ئەقىل بۇلىقىنى ئاچىدىغان «دانىشمەن نەسىردىن ئەپەندىم»، «كىم ئەڭ ئەقىللىق»، «كۆڭلۈمدىكى گەپلەر»، «يىلتىزىم»، «مەنمۇ دەپ باقاي»، «يۇلتۇزلارغا قونىمەن»، «ئىنگلىز تىلى سالونى» قاتارلىق ئېسىل سەھىپىلىرى بار.

1-[illegible]

باش مۇھەررىر: ھەبىبۇللا مۇھەممەت
مۇئاۋىن باش مۇھەررىر: پولات ھېۋزۇللا
قانۇن مەسلىھەتچىسى: ئابلىمىت رەھىم

2000.3

تەڭرىتاغ

دەۋر روھى، يەرلىك خۇسۇسىيەت،
ياشلار ئالاھىدىلىكى، مىللىي ئۇسلۇب

تەھرىر ھەيئەتلەر:

ئازات سۇلتان، ئابدۇقادىر جالالىدىن،
ئەخمەت ئىمىن، ئەكبەر ئېلى، ئىمىن
ئەھمىدى، بوغدا ئابدۇللا، مۇرات
مەتنىياز، مۇختار مەخسۇت، مۇھەممەت
پولات، غوپۇر نۇر، ھاجى قۇتلۇق
قادىرى، ئوسمانجان ساۋۇت

ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئەدەبىيات سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى چىقاردى
«تەڭرىتاغ» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى تۈزۈپ نەشر قىلدى

E-mail:tangri@mail.xj.cninfo.net

مۇندەرىجە

پوۋېست

شەبنەم ۋە كۆز ياش .... قادىر ئارسلان (4)

ھېكايىلەر

پوچۇق ئۇستىرا .... تۇرسۇن مۇسا (70)

شېئىرلار

سەلتەنەتلىك دەرسخانا .... مەمتىلى زۇنۇن (67)

ئەر كۆڭلى .... قۇربان داۋۇت (69)

ئەدەبىي ئاخبارات

لۇشۈننىڭ «جىنى» چاپلاشقان ئادەم .... نەلئەت ئىبراھىم (تىلەك) (89)

ئىزلىنىش، سىناق، پىكىرلىق

ئەزىزى، رىسالەت مەردان، ئاسىمجان ئوبۇلقاسىم، غەيرەتجان ئابىت .... (73)

مەسئۇل مۇھەررىر: ئەركىن نۇر

مۇھەررىرلەر: ئەكبەر سالىھ

سەنەۋەر ئۆمەر

ئالىم خالىدىن

مەسئۇل كوررېكتور: خەلچەم ئابلىمىت

گۈزەل - سەنئەت مۇھەررىرى: ئەكبەر سالىھ

تارقىتىش خادىمى: ئىمىر ھەسەن

ئەدەبىي خاتىرە

ئالمۇتا زىيارىتىدىن تۇغۇلغان ھېسلار ······························· ئابدۇكېرىم راخمان (55)

ئەركىن پاراڭلار

سەبىيلىكتىكى مەڭگۈلۈك كىتابلار ································· بوغدا ئابدۇللا (78)
چىڭغىز ئايتماتوف ۋە گورباچېفنىڭ ئۆزەكداش تەپەككۇرى ھەققىدە ··· ۋېي جيەنگو، ۋۇ شياۋچىڭ
··· يۇسۇپ ئىگەم تەرجىمىسى (99)

ئەسەر ۋە بەس ـ مۇنازىرىلەر

ئەدەبىيات ۋە مەۋجۇدىيەت ································· ئابدۇقادىر جالالىدىن (80)
شېئىر ھەققىدە ······································· جېلىل خېلىل (85)

چەت ئەل شېئىرىيىتىدىن ئۈرنەكلەر

نېتزى شېئىرلىرىدىن ································· ئابلىكىم خېۋىر تەرجىمىسى (109)

ئادرېس: ئۈرۈمچى جەنۇبىي شىنخۇا يولى 16 ـ نومۇر
تېلېفون: 2818897، 2819490 پوچتا نومۇرى: 830002
شىنجاڭ ئىشچىلار ۋاقىت گېزىتى باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
جۇڭگو خەلقئارا نەشرىيات سودا باش شىركىتى چەت ئەللەرگە تارقىتىدۇ
(782 ـ خەت ساندۇقى)
مەملىكەت بويىچە بىرلىككە كەلگەن نومۇرى: CN65—1012/1
پوچتا ۋاكالەت نومۇرى: 83 ـ 52
پارچە سېتىلىشى: 4.40 يۈەن

شەبنەم ۋە كۆز ياش

(پوۋېست)

قادىر ئارسلان

ئىشخانىدا ئەسەر تەھرىرلەپ ئولتۇراتتىم، ئىدارىمىزنىڭ خەت - چەك توشۇغۇچىسى مېنىڭ نامىمغا ئەۋەتىلگەن چوڭ كونۋېرتتىكى بىر ئەسەرنى ئەكىرىپ بەردى. كونۋېرتقا كۆز يۈگۈرتتۈم، ئەسەرنى كۆپ كۆرۈۋېرىپ، ئاپتورلارنىڭ پوچۇركىسىمۇ بەش قولدەك تونۇش بولۇپ كەتكەنىدى. بىراق بۇ ئەسەرنىڭ پوچۇركىسى ماڭا ناتونۇش ئىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئادرېسىمۇ ئېنىق يېزىلماپتۇ. ئېھتىمال، بىر ھەۋەسكار ئۇزۇن يىللاردىن بېرى يازغان مەشىق ئەسەرلىرىنى بىراقلا ئەۋەتكەن بولسا كېرەك. مەيلى نېمە بولسا بولسۇن، شۇنچە چوڭ كونۋېرتتىن مەتبۇئاتتا ئېلان قىلغۇدەك بىرنەرسە چىقىپ قالار.

كونۋېرتنى ئاچتىم. ئىچىدىن يەنە بىر كونۋېرت چىقتى، ئۇنىڭ ئۈستىدە بىر پارچە سالام خەت بار ئىكەن. قىسقىغىنە تىنچلىق - ئامانلىق سوراشتىن كېيىن، خەتتە تۆۋەندىكىلەر يېزىلغانىدى:

«سىز مېنى تونۇمايسىز، لېكىن مەن

سىزنى ئوبدان تونۇيمەن. چۈنكى مەن ئوتتۇرا مەكتەپ ۋە ئالىي مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چاغلىرىمدا سىزنىڭ ئەسەرلىرىڭىزنى ئوقۇغان. سىزنىڭ ئەسەرلىرىڭىزنىڭ كۆپىنچىسى ئاياللار تۇرمۇشىنى تېما قىلغان. شۇ تۈپەيلى سىزنىڭ مېنىڭدە قالدۇرغان تەسىرىڭىز چوڭقۇرراق بولسا كېرەك، ئانچە كۆپ ئويلانمايلا قولىڭىزدىكى بۇ كونۋېرتنى - ئالىي مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چاغلىرىمدىكى دوستۇمغا يازغان خەتلىرىمنى سىزگە ئەۋەتىشنى مۇۋاپىق كۆردۈم. بۇ خەتلەر سىزنىڭ يازماقچى بولغان بىرەر ئەسىرىڭىزنىڭ خام ماتېرىيالى بولۇپ قالسا ئەجەب ئەمەس.

خەتلەرنى دوستىغا ئەۋەتمەي ماڭا ئەۋەتكىنى نېمىسى بۇ قىزنىڭ، دەپ قالماڭ. ئەمەلىيەتتە بۇ خەتلەر ئۆز - ئۆزۈمگە يېزىلغان خەتلەر، دېسەممۇ بولىدۇ. قالغىنىنى خەتلەرنى ئوقۇش جەريانىدا چۈشىنىۋېلىشىڭىزغا ئىشىنىمەن. مۇشۇ كۈندە ماڭا نۇرغۇن كىشىلەر نەپرەت بىلەن قارايدۇ، مېنى ئەيىبلىشىدۇ. بۇنى ئېنىق بىلىمەن، ھەر كۈنى دېگۈدەك ھېس قىلىپ تۇرىمەن. چۈنكى ‹كىشىنىڭ دەردىگە كىشى يەتمەس، ئېشەك قۇيرۇقى يەرگە›، دېگەن راست گەپ ئىكەن. مەن سىزدىن ماڭا ھېسداشلىق قىلىشىڭىزنى كۈتمەيمەن، بىراق ھېچبولمىسا سىزنىڭ بولسىمۇ توغرا چۈشىنىشىڭىزنى ئۈمىد قىلىمەن.

ۋاقتىڭىزنى ئالىدىغان بولدۇم، ئەپۇ قىلىڭ. ۋاقىت چىقىرىپ خەتلىرىمنى ئوقۇپ چىقىشىڭىزنى ئۈمىد قىلىمەن.»

خەتنىڭ ئاخىرىدا بىر قىزنىڭ ئىسمى يېزىلغانىدى.

مۇشۇ كۈندە ئۆزۈمنىڭمۇ كەيپىم ياخشى بولمىغاچقا، سالام خەتنىڭ مەزمۇنىدىنلا كۆز يېشى بىلەن تولغانلىقى بىلىنىپ تۇرىدىغان بۇ خەتلەرنى ئوقۇشقا رايىم بارماي خېلىغىچە كونۋېرتقا قاراپ ئولتۇرۇپ كەتتىم. لېكىن ئولتۇرغانچە بۇ خەتلەرنى ئوقۇشقا كۆڭلۈم ئالدىرايتتى. مەن يەنە بىر كونۋېرتنى ئاچتىم. بۇنىڭدا توققۇز پارچە سالام خەت بار ئىدى. مەن بۇ خەتلەرنى بىر ئوقۇغىنىمچە، بەزى قۇر ۋە بەتلەرنى قايتىلاپ ئوقۇپ، يېرىم كېچە بولغاندا تۈگەتتىم.

سىرتتا لەپىلدەپ قار يېغىۋاتاتتى. بىنادىن ئارىلىقى ئەللىك مېتىرمۇ كەلمەيدىغان بىر كاتتا ھويلىغا جايلاشقان پارخانىدىن كېلىۋاتقان گۈرۈلدىگەن سادا پۈتۈن ئاھالىلەر رايونىنىڭ تىنچلىقىنى بۇزۇپ، قۇلاق - مېڭىنى يېمەكتە ئىدى. ئۇنىڭسىزمۇ ناتونۇش بىر قىزنىڭ پىغانىغا تولغان خەتلىرى كاللامنى گاراڭ قىلىۋەتكەنىدى. قەلبىمدە نەپرەت، ئېچىنىش، تېڭىرقاش، غەزەپ... ئىشقىلىپ خىلمۇخىل تۇيغۇلار ئارىلىشىپ داشقايناقتا ئايلىنىپ كەتتى. ئاخىر مەن بىر قارارغا كەلدىم: «بۇ قىزنىڭ خەتلىرىنى شۇ پېتى مەتبۇئاتقا سۇناي. بىر تەرەپ قىلىش ھوقۇقىنى ماڭا بەرگەندىكىن، بۇ مېنىڭ بىر ئەسىرىم بولۇپ قالسۇن! ئەمما بەزى كۆڭۈلسىزلىكلەردىن ساقلىنىش ئۈچۈن، بۇ قىزنىڭ ئىسمىنىمۇ، خەتتە تىلغا ئېلىنغان ئادەم ئىسىملىرىنىمۇ ئۆزگەرتىۋېتەي!»

1

خالىدە، جېنىم دوستۇم!
ياخشىمۇسەن!

بۇ خەتنى نەدە يازغاندۇ، دەپ قالما. ئىشقىلىپ باشلىقنىڭ قىزىنىڭ شاپائىتى بىلەن شامىل قالغان چوڭ شەھەردە ئەمەس، ھەتتا ئۆز يۇرتۇمنىڭ ناھىيە بازىرىدىمۇ ئەمەس، بەلكى چەت بىر يېزىدا، جىنچىراغنىڭ يورۇقىدا ئولتۇرۇپ يېزىۋاتىمەن. بۇ يەردە بەزىدە توك بار، بەزىدە توك يوق. توك ئاخشىمى بۇ يەردىكى كىشىلەر قاراڭغۇدىن زېرىكىپ «ۋاي، بولدىلا، ئۇيقۇمىز كەلمىسىمۇ يېتىۋالايلى» دەپ يوتقانغا كىرىشكە مەجبۇر بولغاندا، ئەتىگىنى ئورۇندىن تۇرۇپ كىيىمىنى كىيىپ بولغاندا كېلىدۇ. شۇڭا بۇ يەردىكى كىشىلەر ئۆزئارا ئەھۋال سوراشقاندا «ئەھۋالىم بىزنىڭ يۇرتنىڭ توكىدەك» دېگەن سۆزنى كۆپ ئىشلىتىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە توك پۇلى شەھەرنىڭكىگە ئوخشىمايدۇ، تۇرۇپلا ھەر كىلوۋاتى تۆت يۈەنگە، تۇرۇپلا ئالتە يۈەنگە چىقىپ كېتىدۇ. ئېتىز - ئېرىقتا يىل بويى ئىشلىسىمۇ، قولى تۇزۇك پۇل كۆرمەيدىغان دېھقانلارنىڭ توك چىراغنى ئىشلەتمىكى ئاسان ئەمەس. شۇنداق ئىكەن، شۇ دېھقانلارنىڭ بالىلىرىنى ئوقۇتۇشنىڭ

ھەلەكچىلىكىدە يۇرىدىغان بىزدەك سەھرا ئوقۇتقۇچىلىرىمۇ دائىم دېگۈدەك شام ياكى جىنچىراغ ئىشلىتىپ، ئەتىسى ئەتىگەندە بۇرۇن تۈشۈكىمىزگە توشۇپ كەتكەن «قۇرۇم» لارنى تازىلاش ئۈچۈن بىرھازا ئاۋارە بولىمىز. بىلىمەن، ئەگەر بۇ خەت شامىلنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالسا (بۇغۇ مۇمكىن ئەمەس، بىراق ئۈزۈمچە شۇنداق تەسەۋۋۇر قىلغۇم كېلىپ قالدى)، «خۇداغا شۈكۈر، ئەقلىمنى تېپىپ ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ كېتىپتىمەن...» دەپ ئىچ - ئىچىدىن خۇش بولۇپ كېتىشى، ھەتتا مېنىڭ ھازىرقى ھالىتىمنى زاڭلىق قىلىپ ئاغزىنى قىيسايتىپ كۈلۈشىمۇ مۇمكىن. ئۇ كۈلسە كۈلىۋەرسۇن، مۇشۇ كۈندە ھەممە نەرسىگە پەرۋاسىز قارايدىغان مەندەك بىر ئادەم ئۈچۈن بىركىمنىڭ زاڭلىق قىلىپ كۈلۈشى ياكى ئىچ ئاغرىتىشى ئانچە بەك تەسىر قىلىپ كەتمەيدۇ.

كېچىلەر ماڭا تولىمۇ ئۇزۇن بىلىنىدۇ. لېكىن مەن يەنىلا شۇ كېچىلەرنىڭ يەنىمۇ ئۇزۇن بولۇشىنى ئۈمىد قىلىدىغان بولۇپ قالدىم. چۈنكى بۇ ئۇيقۇسىز كېچىلەردە نۇرغۇن - نۇرغۇن ئىشلارنى، بولۇپمۇ ئالىي مەكتەپ ھاياتىمنى قايتا - قايتا ئەسلەيمەن، سېغىنىمەن. شۇ ئەسلەش، شۇ سېغىنىش پەيتلىرىدە سەن ۋە باشقا ساۋاقداشلىرىم كۆز ئالدىمغا كېلىپ قالىدۇ. سېنى سېغىنىمەن، ساڭا كەچۈرمىشلىرىمنى، قايغۇ - ھەسرەتلىرىمنى سۆزلەپ بەرگۈم كېلىدۇ. بىراق خالىدە، سەن يىراقتا، تولىمۇ يىراقتا.

خالىدە، سەن ئالىي مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چاغلىرىمىزدا راستىنىمۇ ياكى چاقچاق قىلىپمۇ: «شامىل بىلەن قانداق تېپىشىپ قالغانتىڭ؟» دەپ بىرقانچە قېتىم سورىغان، مەن بولسام كۈلۈپلا قويۇش بىلەن بۇ سوئالغا جاۋاب بېرىشتىن ئۆزۈمنى قاچۇرغانىدىم. ئەمدى سۆزلەپ بېرەي، ھەتتا ئايرىلىپ كېتىش جەريانىنىمۇ يەنە بىر قېتىم سۆزلەپ بېرەي.

تولىمۇ تەستە ئالىي مەكتەپكە كىرىش پۇرسىتىگە ئېرىشكەنلىكىم ئۈچۈنمۇ ياكى كىچىكلىكىمدىنمۇ، ئالىي مەكتەپ ھاياتىمىزنىڭ تۇنجى يىلى، ماڭا يېقىنچىلىق قىلغان ئوغۇل ساۋاقداشلىرىمنىڭ نېمە خىيال بىلەن يېقىنچىلىق قىلغانلىقىنى توغرۇلۇق ئويلىنىپمۇ باقمىغانىدىم. سەنمۇ، مەنمۇ، باشقا نۇرغۇن ساۋاقداشلىرىمىزمۇ ئالىي مەكتەپكە يېڭى كەلگەندە ھەممەيلەننىڭ دېگۈدەك ئۇستۇۋېشىمىز «مەتۇ» ئىدۇق. چوڭ شەھەرنىڭ شارائىتى شۇنداقمۇ، ياكى يانچۇقى تومساۋاقداشلىرىمىزنىڭ تەسىرىدىنمۇ قانداق، بىر يىل ئۆتە - ئۆتمەيلا بىز ئۆزىمىزنىڭ نامرات جايلاردىن كەلگەنلىكىمىزنى، ئائىلىمىزنىڭ بىزنىڭ ئوقۇش راسخوتىمىزغا چىقىش قىلىشىمۇ قىيىنغا چۈشىدىغانلىقىنى پۈتۈنلەي ئۇنتۇپ كەتتۇق. «كىم بىزنى بۇ دۇنياغا ئاپىرىدە قىلسۇن دەپتىكەن، ئاتا - ئانا دېگەن بىزنى تۇغقانىكەن، ھۆددىمىزدىن چىقىشى كېرەك - دە!» مانا بۇ بىزنىڭ بىر ھايات پەلسەپىمىزگە ئايلىنىپ قالغانىدى. بۇ «پەلسەپە» نۇرغۇن ئاتا - ئانىلارنى ھالىدىن كەتكۈزدى. بىراق بىز بۇنىڭ بەدىلىگە چىرايلىق كىيىنىپ يۈرەلەيدىغان، قىلچە ئەجرىمىز سىڭمىگەن، ئاتا - ئانىمىزنىڭ قان - تەرىدىن پۈتۈلگەن پۇللار بىلەن شەنبە - يەكشەنبىلەردە بايۋەتچە - خېنىملاردەك ياشىيالايدىغان بولدۇق. ئوغۇل ساۋاقداشلىرىمىزدا سۆلەت پەيدا بولدى، قىزلارنىڭ بولسا چىرايى سۇزۇلۇپ چىرايلىقلىشىپ كەتتى. كاتتا شەھەر تۇرمۇشى مەيلى ئوغۇللارنىڭ، مەيلى قىزلارنىڭ بولسۇن، ھېسسىياتلىرىنى ئۇرغۇتۇپ، ئۆزلىرىنىڭ بالاغەتكە يەتكەنلىكىنى ھېس قىلدۇردى. شۇ تۇپەيلىدىن بولسا كېرەك، ئىككىنچى يىللىققا چىقىپ ئۇزۇن ئۆتمەي، شامىل تۇنجى قېتىم مۇھەببەت تەكلىپى قويغىنىدا قىلچە ئىككىلەنمەيلا ماقۇل بولدۇم. بىزنىڭ ئارىمىزدا بىر مەزگىل ئارىلىشىپ ئۆتۈشىمۇ، ئۆزئارا چۈشىنىشكىمۇ پۇرسەت بولمىدى. مەن ئۇنىڭ كېلىشكەن قامىتىنى، سۆزمەنلىكىنى ياقتۇرۇپ قالغانىدىم. يەنە كېلىپ ئۇ ئويۇنغا بەكمۇ بېرىلىپ كەتمەيتتى، سىنىپ بويىچە دەرستە ئالدىدا ئىدى. مەن مېنى دەپ بىرمۇنچە قەرزنى شىللىسىگە ئارتىۋالغان ئاتا - ئانامغا ھەر ئايدا دېگۈدەك پۇل تەلەپ قىلىپ خەت يازىدىغان، «مەكتەپنىڭ تامىقى ئاشقازىنىمنى ئاغرىتىپ قويىدۇ» دەپ، ئىمكان بار سىرتتا تاماق يېيىشكە ھەرىكەت قىلىدىغان بولساممۇ، ئۆگىنىشكە كەلگەندە باشقا قىز ساۋاقداشلىرىمنىڭ ئارقىدا

قىلىشنى ھەرگىز خالىمايتتى. شۇڭا شامىلنى ياقتۇرۇپ قېلىشىم، ئۇنىڭغا يېقىنچىلىق قىلىشىم تەبىئىي ئىدى.

خالىدە، شامىلنىڭمۇ ئىنكار قىلماسلىقىغا ئىشىنىمەن، بىز تۆت يىلنى ناھايىتى ياخشى ئۆتكۈزگەندۇق. بىز بىللە دەرس تەكرارلايتتۇق، بىللە سەيلە قىلاتتۇق، سىرداشساق پاراڭىمىز تۈگىمەيتتى، ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرگەندىن كېيىنكى ھاياتىمىز توغرىسىدا ئاجايىپ گۈزەل تەسەۋۋۇرلارنى قىلىشاتتۇق، ئاجايىپ قالتىس پىلانلارنى تۈزەيتتۇق. مەن شامىل بىلەن بەختلىك ئىدىم، ئۇنىڭ كۆكسىگە بېشىمنى قويغان چاغلىرىمدا، ئاجايىپ گۈزەل تۇيغۇلار مېنى ئەللەيلىتەتتى. شامىل مېنى كىملەردىندۇر كۈنلەپ چىرايى ئۆزگەرگەندە، «مېنى ھەقىقەتەن ياخشى كۆرىدىكەن» دەپ ئويلاپ تېخىمۇ شادلىنىپ كېتەتتىم، دۇنيا مەن ئۈچۈن شۇنچە گۈزەل، ھايات مەن ئۈچۈن شۇنچە سۆيۈملۈك بىلىنەتتى. مۇبادا شامىل تاسادىپەن مەن يازغان مۇشۇ قۇرلارنى كۆرۈپ قالغۇدەك بولسا، قانداق ھېسسىياتتا بولار. ئۇنىڭ قەلبىنى ئازراق بولسىمۇ پۇشايمان تۇيغۇسى ئازابلارمۇ؟ ۋاي خۇدايىمەي، مەن نىمىلەرنى دەپ كېتىۋاتىمەن - ھە!

ئەسلىدە دۇنيا ئۇنچىۋالا گۈزەل، ھايات ئۇنچىۋالا سۆيۈملۈكمۇ ئەمەسكەن. مەكتەپ پۈتتۈرۈشىمىزگە بىرنەچچە ئاي قالغاندا بىردىنلا شامىلنىڭ مۇئامىلىسى سوغۇقلاشتى. مەن ئۇنىڭ ئالدىدا نېمە گۇناھ ئۆتكۈزۈپ قويغىنىمنى بىلەلمەي تىت - تىت بولدۇم، شامىل بىلەن ئايرىم پاراڭلىشىشقا شۇنچە ئۇرۇندۇم. لېكىن ئۇ ھەمىشە مېنىڭدىن قېچىپ يۈردى. شۇ كۈنلەردە مېنىڭ خىيالىمدا نېمىلەر كەچمىدى دەيسەن، خالىدە. مەن پەقەت: «شامىل مېنى كىمدىن كۈنلەپ قالغاندۇ؟ ئۇقۇشماسلىق بولغۇدەك بىرەر ئىش بولدىمۇ يا؟» دېگەنلەرنىلا ئويلايتتىم. چۈنكى ئۇنىڭ كۈندەشلىكى بەك كۈچلۈك ئىدى. نەچچە يىلدىن بۇيان شۇ تۈپەيلى ئۇ نەچچە قېتىم ماي تارتىپ قالغانىدى. بىراق ماي تارتىش ۋاقتى بۇنچە ئۇزۇن ئەمەس ئىدى. مەن ئوغۇل ساۋاقداشلىرىم بىلەن بولغان مۇئامىلەمنى ئەسلەپ باقتىم، بىراق ھەرقانچە ئەسلىسەممۇ ئۆزۈمگە ئېۋەن قويغۇدەك بىرەر ئىشنى خىيالىمغا كەلتۈرەلمىدىم. «توۋا، ئۇنىڭغا نېمە بولغاندۇ؟ - دەپ ئويلايتتىم مەن جىلە بولۇپ، - مەن ئاتا - ئانامغا قىلچە تارتىنماي، ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئۇنىڭ يۇرتىغا كېتىشكىمۇ رازى بولدۇمغۇ. . . ھەرقانچە خاپىلىقى بولسىمۇ، بۇقىنى چىمدىپ ئۆلتۈرىدىغاندەك قىلىقنى قىلماي، دەيدىغىنىنى ئوچۇق دېسە بولمامدۇ! »

مەن ئەخمەق ئىكەنمەن، تولىمۇ ساددا ئىكەنمەن. مەن شامىلدا باشقا ئويىنىڭ پەيدا بولغانلىقىنى، كۆڭلىنىڭ ئۆزگىرىپ قالغانلىقىنى زادىلا خىيالىمغا كەلتۈرمەپتىمەن. بىر كۈنى بىر ساۋاقدىشىم تۇيۇقسىز مېنىڭدىن سوراپ قالدى:

- ساجىدە، شامىل بىلەن ئايرىلىپ كەتتىڭلارمۇ؟

- نەدىكى گەپنى قىلىپ يۈرىسەن؟ ! - دېدىم مەن ئۆكۈپ.

- ئەمدى دەيمىنا. . . - ساۋاقدىشىم سەل دۇدۇقلاپ قالدى، - خېلى بولدى، سىلەرنىڭ بىللە يۈرگىنىڭلارنى كۆرمىدىم.

- ئىككىمىزمۇ ساڭا ئوخشاشلا ئىلمىي ماقالە يېزىش بىلەن ئالدىراشقۇ. ئۇنداق بولغاندىكىن. . .

مەن گەپنىڭ ئاخىرىنى يۇتۇۋەتتىم. چۈنكى ماڭا بۇ گېپىم چاك باسمىغاندەك بىلىنىپ كەتتى.

شۇ كۈنى كەچكىچە چىۋىن يەۋالغاندەك

كۆڭلۈم غەش يۇردۇم. مېنى ئاللىقانداق بىر خىل تەشۋىش بېسىۋالغانىدى، كۆڭلۈم قانداقتۇر بىر كۆڭۈلسىزلىك يۈز بېرىدىغانلىقىنى سەزگەندەك قىلاتتى. كاللامدا بىر سوئال چۆرگىلەيتتى:

«ئۇ ساۋاقداشىم ئەجەب بىر سوئالنى سوراپ قالدى، ئۇنىڭ بىرەر ئىشىنى بىلەمدۇ يا!»

مەن چىدىمىدىم، پەقەتلا چىدىمىدىم، شۇ ئاخشىمى قانداقلا بولسۇن، شامىلنى ئىزدەپ تاپماقچى، كۆز يېشىمنى قار - يامغۇردەك تۆكۈپ تۇرۇپ ئۇنىڭ بىلەن سۆزلەشمەكچى بولدۇم.

قاراڭغۇ چۈشكەندە ئوغۇللار ياتاق بىناسىغا قاراپ ماڭدىم.

دوقمۇشقا يېقىنلاشقىنىمدا ئىككىيلەن چىقىپ ئۇدۇل تەرەپكە بۇرۇلدى. مەن ۋارقىرىۋەتكىلى تاسلا قالدىم، لېكىن شۇ زامات ئاغزىمنى ئېتىۋالغىنىمچە قېتىپ تۇرۇپ قالدىم. مەن كۆزلىرىمنىڭ مېنى ئالداپ قويغان بولۇشىنى ئۈمىد قىلاتتىم، لېكىن كۆزلىرىم مېنى ئالدىمىغانىدى: ئۇلارنىڭ بىرى شامىل، يەنە بىرى دوغىلاق كەلگەن بىر قىز ئىدى. بۇ قىزنى مەن چالا - پۇچۇق تونۇيتتىم، ئۇ باشقا فاكۇلتېتتا ئوقۇيدىغان، تەتۈر ئۇستىخان، سەتلا بىرنېمە ئىدى. ئۇ شامىلنى قولتۇقلىۋالغان بولۇپ، چۈڭقۇلداپ سۆزلەپ كېتىۋاتاتتى.

مېڭەمگە قان سەلدەك قۇيۇلدى، مەن هازىرلا يىقىلىپ چۈشىدىغاندەك، پۈتۈن بەدىنىم هالسىزلىنىپ كەتتى. شۇ ئەسنادا كاللام قۇپقۇرۇق ئىدى. مەن يول بويىدىكى بىر دەرەخكە يۆلىنىپ قالدىم. ئىچ - ئىچىمدىن ئۆرلىگەن يىغا كۆزلىرىمنى بىر جۈپ بۇلاققا ئايلاندۇردى. مەن ئەسلىدە «شامىلنىڭ كۆكسىگە بېشىمنى قويۇپ قانغۇچە يىغلىۋالىمەن» دەپ، ئۇنى ئىزدەپ كەلگەنىدىم. لېكىن ماڭا دەرەخكە بېشىمنى قويۇپ يىغلاشقا، هەسرەتلىك ياشلىرىم بىلەن ئۇنىڭ كۆكسىنى ئەمەس، بىر تۈپ هېسسىياتسىز دەرەخنى هۆللەشكە توغرا كەلدى. مېنىڭ ئاۋازىمنى قويۇپ بېرىپ يىغلىغۇم كەلدى، لېكىن گېلىمدىن ئېسەدىگەن ئاۋازدىن باشقىسى چىقمايتتى. مېنىڭ يۈگۈرۈپ بېرىپ شامىلنى قايتۇرۇپ كەلگۈم كەلدى، لېكىن ئاياغلىرىم خۇددى يەرگە مىخلاپ قويۇلغاندەك زادىلا مىدىرلىمايتتى.

دەرەخكە يۆلىنىپ قانچە ۋاقىت تۇرغىنىمنى بىلمەيمەن، يىغلاۋېرىپ ئىچىم سەل بوشاپ قالغاندەك بولدى، نېرۋىلىرىم ئاستا - ئاستا ئەسلىگە كېلىپ، قۇپقۇرۇق كاللام ئىشلەشكە باشلىدى. شامىلنىڭ ماڭا بەرگەن ۋەدىلىرى، بىزنىڭ بىللە ئۆتكۈزگەن كۆڭۈللۈك كۈنلىرىمىز يادىمغا كەلدى. «ياق، بەك ئارتۇقچە ئويلاپ كېتىۋاتىمەن، ـ دەپ ئويلىدىم مەن ئۆز - ئۆزۈمگە تەسەللى بېرىپ، ـ شامىل ئۇنداق ئۇچمە كۆڭۈل يىگىتلەردىن ئەمەس. بەلكىم هېلىقى يومىزەك ئۇنىڭغا چاپلىشىۋالغاندۇ. بىلىمەن، ئۇ شامىلنى قولتۇقلاپ، تورغايدەك چۇۋۇرلىغىنى بىلەن، شامىل ئۇنىڭغا ئالدىنىپ قالمايدۇ. ئەدەپ يۈزىسىدىن ئۇنى ئۇزىتىپ قويۇپ هازىرلا قايتىپ كېلىدۇ...» شۇلارنى ئويلاپ كۆڭلۈم بىرئاز كۆتۈرۈلۈپ قالغاندەك بولۇپ قالدى. «خەپ، شامىل، هېلىلا قايتىپ كېلەرسەن. شۇ چاغدا تازا بىر باتناپ، قىلغىنىڭغا پۇشايمان قىلدۇرۇۋەتمەيدىغان بولسام!» تۇيۇقسىز كەلگەن بۇ ئوي مېنى ئىختىيارسىز كۈلدۈرۈۋەتتى.

مەن دەرەخلىقنىڭ ئىچكىرىسىگە كىرىپ بىر سېمونت ئورۇندۇققا جايلاشتىم. بىراق كۆزۈم شامىل كەتكەن يولدا ئىدى.

ۋاقىت ئۆتمەكتە، ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشىگە ئەگىشىپ، بايا ئۆزۈمگە بەرگەن تەسەللىيىم پۇچىلىنىپ بارغانسېرى كىچىكلەپ، كۆڭلۈمگە يوپۇرۇلۇپ كەلگەن ۋەھىمە توپى بارغانسېرى يوغىنىماقتا ئىدى. مەن دەم شامىلنى ئاقلاپ ئۆز كۆڭلۈمنى ياسايتتىم، لېكىن كەينىدىنلا تاپ بېسىپ كەلگەن شۈبھىلىك خىياللار شامىلنى قاپقارا رەڭنىڭ ئىچىگە سۆرەپ ئەكىرىپ كېتەتتى، دەم ماڭا مۇھەببىتىمىزنىڭ گۈزەل ئەسلىمىلىرى چىراي ئاچاتتى، لېكىن كەينىدىنلا قۇلاق تۈۋىمدە بايىقى قىزنىڭ چۈڭقۇلداشلىرى ئاڭلىنىپ، ئەسلىمىلەرنى خىيالىمدىن قوغلىۋېتەتتى. يولدىن بىرەر كىشى ئۆتۈپ قالسا، ئىختىيارسىز ئورنۇمدىن قوزغىلىپ بوينۇمنى سوزۇپ قارايتتىم. لېكىن هەر قېتىملىق قوزغىلىش ماڭا هەسرەت، ئۈمىدسىزلىكتىن باشقا نەرسىنى ئېلىپ كەلمەيتتى.

يېرىم كېچە بولغاندا، يولدا پەيدا بولغان بىر قارىنى كۆرۈپلا، شامىلنىڭ قايتىپ

كەلگەنلىكىنى بىلىۋالدىم.

مەن شامىلنىڭ ئالدىدا تۇيۇقسىز پەيدا بولغىنىمدا، ئۇ «ۋاي!» دەپ ۋارقىرىۋەتتى ۋە ئارقىغا ئىتتىك داجىغانلىقتىن يىقىلىپ چۈشكىلى تاس قالدى. مەن ئۇنىڭغا ئۈن - تىنسىز قاراپ تۇراتتىم.

- ھە، سەنمىدىڭ؟ - دېدى ئۇ سوغۇققىنە، ئۇنىڭدىن ھاراقنىڭ قاڭسىق پۇرىقى گۈپۈلدەپ كېلىپ تۇراتتى، - يېرىم كېچىدە بۇ يەردە نېمە قىلىپ يۈرىسەن، ئەرۋاھىدەك؟

- بۇ سوئالنى مېنىڭ سېنىڭدىن سورىغىنىم توغرىمىكىن، شامىل، - دېدىم مەن ئۆزۈمنى بېسىۋېلىشقا تىرىشىپ.

- مەندىن؟ ماڭا نېمە بوپتۇ؟ - ھودۇقۇش ئارىلاش توڭلۇق بىلەن ئاۋازىنى كۆتۈردى ئۇ.

مەن ئۇنىڭ قولىدىن تۇتتۇم - دە، تارتقىنىمچە دەرەخلىك ئارىسىغا باشلاپ كىردىم ۋە مەن بىرنەچچە سائەت ئولتۇرۇپ ئۇنى ساقلىغان ھېلىقى ئورۇندۇققا ئىتتىرىپ ئولتۇرغۇزدۇم.

- ئەمدى گەپ قىلغىن، شامىل، - دېدىم مەن تىترەڭگۈ ئاۋازدا، - ساڭا نېمە بولدى؟

- ماڭا نېمە بوپتۇ؟ توۋا، ساراڭ بوپتۇمۇ نېمە بۇ!

مېنىڭ باياتىن ئويلىغان يالغاندىن باتناش، كۆكسىگە بېشىمنى قويۇپ يىغلاش، ئارقىدىن يەنە ئەپلىشىپ قېلىش... ئويلىرىمنىڭ ھەممىسى غايىب بولدى. ئىچىمدە بىر خىل غەزەپ دولقۇنى كۆتۈرۈلۈشكە باشلىدى. ئۆز - ئۆزۈمگە: «ئۆزۈڭنى بېسىۋال، ساجىدە، ئۆزۈڭنى بېسىۋال. ئۇ سەن شۇنچە يىل ئەقىدە قىلغان، ياخشى كۆرگەن يىگىت. بەلكىم ئويلىغانلىرىڭ خاتادۇر» دەپ خىتاب قىلدىم.

مەن شامىلنىڭ يېنىدا ئولتۇردۇم. ئۇمۇ جىم، مەنمۇ جىم، خېلى ئۇزۇنغىچە شۇنداق ئولتۇردۇق. مەن ئۇنىڭ ئېغىز ئېچىشىنى، مېنىڭدىن «خاپا بولما» دەپ ئەپۇ سورىشىنى، شۇ بىر ئېغىز سۆزى بىلەن كۆڭلۈمدىكى جىمى غەشلىكلەرنىڭ كۆتۈرۈلۈپ كېتىشىنى ئۈمىد قىلدىم. لېكىن شامىلدىن پۇشۇلداشتىن ئۆزگە ھېچبىر سادا چىقمىدى. مەن يىغلىۋېتىدىغاندەكلا قىلاتتىم، بىراق زادىلا يىغلىيالمىدىم.

- ئىچىمنى سىقماي، نېمىلا گەپ بولسا ئوچۇق دېسەڭچۇ! - ئاخىر يەنىلا مەن ئېغىز ئاچتىم.

- شۇنداق قىلامدۇق ئەمىسە، - شامىل زۇۋانغا كەلدى. يۈرىكىم بىر شۇملۇقنى سەزگەندەك ئىختىيارسىز ئەنسىز دۈپۈلدەپ كەتتى. مەن ئۇنىڭغا قاراشقا جۈرئەت قىلالماي، يەرگە باقتىم.

- ساجىدە، مەن ئۈرۈمچىدە قالماقچىمەن!

پۇسۇقىدە ئېيتىلغان بۇ سۆز مېنى گاڭگىرىتىپ قويدى. مەن شامىلنىڭ ئاتىسىز يېتىم ئىكەنلىكىنى، ياشانغان ئانىسى ئوغلىنىڭ تېزرەك مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ ئۆز يېنىغا قايتىپ كېلىشىنى تۆت كۆز بىلەن كۈتۈۋاتقانلىقىنى ئوبدان بىلەتتىم. شۇنچە يىلدىن بېرى شامىل چوقۇم يۇرتىغا قايتىدىغانلىقىنى، ئانىسىدىن خەۋەر ئېلىش بىر ئوغۇل بالىنىڭ پەرزەنتلىك بۇرچى ئىكەنلىكىنى قايتا - قايتا سۆزلەپ كېلىۋاتاتتى. مەن شامىلدەك بىر ۋاپادار يىگىتنىڭ سۆيگىنى بولغانلىقىمدىن پەخىرلەنگەن، ئۇنىڭ بىلەن بىللە كېتىشكە، ئانىسىنىڭ ياخشى كېلىنى بولۇپ ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئېلىشقا ۋەدە بەرگەنىدىم. ئەمدى بۇ ۋاپادار ئوغۇلغا نېمە بولغاندۇ؟

- ئەجەب تۇيۇقسىز ئۆزگىرىپ قاپسەنغۇ؟ - مەن پەقەت شۇنىلا دېيەلىدىم.

- جىق ئويلىنىپ ئاخىر شۇ قارارغا كەلدىم، - دېدى ئۇ بىر خىل كەسكىنلىك بىلەن، - شۇنچە يىل ئوقۇدۇم، ئوقۇغاندىمۇ ياخشى ئوقۇدۇم. نامراتلىق، نادانلىق قاپلاپ كەتكەن يۇرتۇمغا بارسام، ئۆزۈممۇ، ئۆگەنگەنلىرىممۇ يۇرتۇمنىڭ شورلۇق توپىلىرى ئاستىغا كۆمۈلۈپ قالغۇدەك. ياق، مەن چوقۇم بىر ئامال قىلىپ بۇ يەردە قالمىسام بولمايدۇ!

- شۇنداقمۇ؟ قانداق قالماقچىسەن؟

- يول مېڭىپ. ھازىر بەزى يوللارمۇ چىقىپ قالدى.

- بۈگۈن كەچ سېنى قولتۇقلاپ ماڭغان ھېلىقى بىرنېمە سېنىڭ تاپقان يولۇڭ ئوخشىمامدۇ؟

شامىل بىردەم جىم بولۇپ قالدى، ئاندىن ئاۋازىغا قايغۇ تۇسى بېرىشكە تىرىشىپ:

- مېنى كەچۈر، ساجىدە، سەن توغرا پەرەز

قىپسەن، ـ دېدى بوغۇق ئاۋازدا.

ئۇنىڭ يۈزىگە شالاقىدە بىرنى تۈكۈرۈپ كېتىپ قالغۇم كەلدى. لېكىن مەن ئۇنداق قىلالمايتتىم. چۈنكى بىزنىڭ ئارىمىزدا تۆت يىللىق مۇهەببەت بار ئىدى. مەن بۇ مۇهەببەتنىڭ ئاخىرلىشىشىنى، شامىلدىن ئايرىلىپ قېلىشنى ئەسلا خالىمايتتىم. مېنىڭ قەلبىمدە شامىل يەنىلا قەدىرلىك ئورۇننى ئىگىلەپ تۇراتتى.

ـ ئۇنداق بولسا مەن قانداق قىلىمەن؟ ـ ئاۋازىم تولىمۇ بىچارىلەرچە چىقىپ كەتتى.

ـ ساجىدە، هايات دېگەن شۇنداق ئوخشايدۇ، ـ ئاهاڭىدىن شامىلنىڭ ئۆزىنى تۇتۇۋالغانلىقى، بۇرۇنقى سۆزمەنلىكىنىڭ ئەسلىگە كەلگەنلىكى بىلىنىپ قالدى، ـ مەن سېنى هېلىمۇ ياخشى كۆرىمەن، ئىشەنگىن، سېنى چىن قەلبىمدىن سۆيىمەن. بىزنىڭ بىللە ئۆتكەن گۈزەل چاغلىرىمىز مەڭگۇ يادىمدىن چىقمايدۇ، سېنىڭ گۈزەل رۇخسارىڭ مەڭگۇ كۆز ئالدىمدىن كەتمەيدۇ. مەن تېخى يېقىنغىچە ئىككىلەننى «خۇدا قوشقان بىر جۈپ ئاشىق ـ مەشۇقلار» دەپ قاراپ كەلگەن. تەقسىمات يېقىنلاشقانچە ئويلايدىغان، چۈشىنىدىغان ئىشلار كۆپىيىدىكەن.

مەن قورقتۇم، ئۆز يۇرتۇمغا كېتىشتىن، نامراتلىق يۇراپ تۇرغان، چاڭ ـ توزان ئۆرلەپ تۇرغان، ئۇستىبېشى ۋەيرانە كىشىلەر بىلەن تولغان ئاشۇ يەرگە قايتىپ بېرىشتىن قورقتۇم. بۇ قورقۇنچ، ۋەهىمە مېنى ئويغاتتى. مەن خۇددى دەريادا هادىسىگە ئۇچراپ، سۇدا ئېقىپ كېتىۋاتقان شال پاخلىغا نىجاتكارىم، دەپ ئېسىلىدىغان ئادەمگە ئايلىنىپ قالغاندەك بولدۇم. بىز مۇهەببەتنىڭ ئۇلۇغلۇقى هەققىدە كۆپ سۆزلەشكەن، مەن هازىرمۇ ئۇنىڭ ئۇلۇغلۇقىغا ئىشىنىمەن. ئەمما ئۇلۇغ مۇهەببەت ئۆزىگە مۇناسىپ شارائىتتىن ئايرىلالمايدىكەن. مۇهەببەت بەلكىم بىر ئۆمۈرلۈكتۇر. لېكىن بىر كىشىنىڭ بىر ئۆمۈرلۈك هاياتىنىڭ قانداق ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى مۇهەببەتنىڭ ئۇلۇغلۇقىغا تەسىر كۆرسەتمەسلىكى مۇمكىن ئەمەس.

بۇرۇن شامىل سۆزلىسە مەن هەۋەس بىلەن ئاڭلايتتىم، ئۇنىڭ مارجاندەك تىزىلغان، بۇلاقنىڭ بۇلدۇقلىشىدەك يېقىملىق سۆزلىرىنى، بىز ياقتۇرۇپ ئوقۇيدىغان كىتابلاردا تەسۋىرلىنىدىغان بەختلىك تۇرمۇشنى خۇددى ئىككىمىزنىڭ كەلگۈسىدەك قىلىپ سۈرەتلەشلىرىنى، كىشىلىك هاياتقا بەرگەن ئورۇنلۇق باهالىرىنى ئاڭلاپ ـ ئاڭلاپ قانمايتتىم. بۇنداق چاغلاردا ئۆزۈمنى شامىلغا ياندىشىپ ئۇچار گىلەمدە ئولتۇرۇپ بۇلۇتلار ئۈستىدە ئۇچۇپ كېتىۋاتقاندەك، ئاق تولپار مىنگەن شاهزادىنىڭ قۇچىقىدا ئولتۇرۇپ يىراقلارغا، مەڭگۈلۈك بەخت پارلاپ تۇرغان ئۇپۇققا قاراپ چېپىپ كېتىۋاتقاندەك هېس قىلاتتىم. ئۇنىڭ شۇ تاپتا قىلىۋاتقان سۆزلىرى ئۇنداق تەسىر قىلمىدى. بۇ سۆزلەرنى قىلىۋاتقان شامىل ئەمەس، بەلكى باشقا بىرى، دەپ ئويلىغۇم كەلدى. لېكىن بۇ شامىل ئىدى، مەن شۇنچە يىل مەبۇدتەك كۆرۈپ چوقۇنۇپ كەلگەن شامىل ئىدى. «توۋا، ئادەم دېگەن شۇنداقمۇ تېز ئۆزگىرىدىكەن ـ هە، توۋا!»

ـ مەن سېنىڭدىن مەن قانداق قىلىمەن، دەپ سوراۋاتىمەن! ـ ئىختىيارسىز ئاۋازىم قاتتىق چىقىپ كەتتى. شامىل هودۇققان هالدا ئۇياق ـ بۇياققا قارىدى. ئاندىن يەنە شۇ سۆزمەنلىكىنى باشلىدى.

ـ ساجىدە، سېنىڭمۇ بۇ يەردە قېپقېلىشىڭنى چىن كۆڭلۈمدىن ئۈمىد قىلىمەن. شۇنداق بولسا، بىز چوقۇم بەختلىك بولغان بولاتتۇق. لېكىن بۇنىڭ يولىنى مەن مېڭىپ بولالمايمەن، مېنىڭ قېپقېلىشىمۇ باشقىلارنىڭ هىممىتىگە باغلىق. . .

ـ ئۇنداق دېگۈچە، «ساجىدە، بۇ ئىش سېنى قۇربان قىلىشىمغا، ئۆمۈرلۈك ئازابقا قويۇشۇمغا باغلىق» دەپ، راست گەپنى ئېيتساڭلا بولمىدىمۇ؟!

ـ بىلىمەن، مەن نېمىلا دېگىنىم بىلەن توغرا چۈشەنمەيسەن، ـ شامىل ئۇۋال قىلىنىۋاتقان قىياپەتكە كىرىۋالدى، ـ مېنى كەچۈر! ئەسلىدە بىز بۇنداق ئىشلارنىڭ يۈز بېرىش مۇمكىنچىلىكىنى بۇندىن تۆت يىل بۇرۇن بىلەلىگەن بولساق ياخشى بولاتتىكەن. هەي ـ ي، كىم ئۆزىنىڭ كەلگۈسىنى ئالدىن بىلەلەيدۇ دەيسەن. ئۇ چاغلاردا ئۆزىمىزمۇ، ئەقلىمىزمۇ كىچىك ئىكەن، تولىمۇ نادان ئىكەنمىز. بىز مۇهەببەتنىڭ ئۇلۇغلۇقىغىلا ئىشىنىپ، كىشىلىك

هاياتنىڭ نېمە ئىكەنلىكى ئۈستىدە تۈزۈكرەك ئويلىنىپ باقماپتىكەنمىز.

مەن نېمىدىندۇر يىرگەنگەندەك ئورنۇمدىن تۇرۇپ كەتتىم. توغرا، مەن شامىلدىن، ھەدىسە ئانىنىڭ ئۇلۇغلۇقى ھەققىدە گەپ ساتىدىغان، ۋاقتى كەلگەندە بىچارە ئانىسىنى بىر ياققا قايرىپ قويىدىغان، ھەدىسە مۇھەببەتنىڭ ئۇلۇغلۇقى ھەققىدە ئاغزى بېسقماي سۆزلەيدىغان، لېكىن گېزى كەلگەندە ئۇنى قىلچە ئىككىلەنمەي دەپسەندە قىلىدىغان شامىلدىن ئىبارەت چاكىنا ئادەمدىن يىرگەنگەنىدىم.

مەن كەتمەكچى، شامىلدىن تېزرەك يىراقلاشماقچى بولدۇم. بىراق ئۇنداق قىلالمىدىم. شۇ تاپتا ئۇنىڭدىن ئۆلگۈدەك نەپرەتلەنسەممۇ، ئىچ - ئىچىمدىن ئۆچ بولۇپ كەتكەن بولساممۇ، مەن يەنىلا ئۇنىڭ ئالدىدا ئاجىز ئىدىم، ئۇنىڭغا يالۋۇرۇشقا مەجبۇر ئىدىم. چۈنكى نەچچە ئاي بۇرۇنقى بىر كۆڭۈللۈك كەچتە مەن شامىلنىڭ يالۋۇرۇشلىرىغا، قۇچاقلاپ سۆيۈشلىرىگە بەرداشلىق بېرەلمەي، ئوتلۇق ۋەدىلىرى ئالدىدا ھەممىنى ئۇنتۇپ، ئۇنىڭغا ئۆزۈمنىڭ بارلىقىنى تاپشۇرۇۋەتكەنىدىم. شۇ ئىش ئۆتۈپ كېتىپ، ۋۇجۇدۇمنى لەرزىگە سالغان، ھاياتىمدا زادىلا يۈز بېرىپ باقمىغان ھاياجان دولقۇنى بېسىققاندىن كېيىن، ئۆزۈمنىڭ بوشاڭلىقىغا پۇشايمان قىلىپ يىغلىغان بولساممۇ، يەنىلا شامىلغا بولغان ئىشەنچىمدىن تەسەللى تاپقانىدىم. ئەمدى مەن شۇنچە بىچارە ھالغا چۈشۈپ قالدىم. شۇڭا مېنىڭ شامىلغا يالۋۇرۇشىمغا توغرا كېلەتتى.

— بىزنىڭ مۇناسىۋىتىمىز مۇشۇنداق ئاخىرلىشامدۇ؟ — دېدىم مەن ئىڭرىغاندەك بىر خىل ئېچىنىشلىق ئاھاڭدا.

— ساجىدە، شۇ تاپتا مېنىڭ نەقەدەر ئازابلىنىۋاتقانلىقىمغا ئىشەنگىن، راست، مەن قاتتىق ئازابلىنىۋاتىمەن. لېكىن مەن جىق ئويلىنىپ، بۇنداق قىلىش ھەر ئىككىمىزگە ياخشى دېگەن يەرگە كەلدىم. مېنى كەچۈر، ساجىدە، مېنى، مېنىڭ كەلگۈسىمنى ئويلاپ قوي.

— ماقۇل، مەن سېنى، سېنىڭ كەلگۈسىڭنى ئويلاپ قوياي، — دېدىم مەن زەردە بىلەن، — سەنچۇ، سەن مېنى، مېنىڭ تەقدىرىمنى ئويلاپ باقتىڭمۇ؟

— ساڭىمۇ خۇدايىم بېرەر.

— خۇدايىم بېرەر؟ ماڭا خۇدايىمنىڭ بەرگىنىنى، دەپسەندە قىلىپ بولدۇڭ، ئۇ يەنە نېمىنى بەرگۈدەك؟ تۆت يىللىق مۇھەببىتىمنىمۇ خازان قىلماقچى بوپسەن، ساڭا بولغان ئەقىدەم بىلەنمۇ كارىڭ يوقكەن، بۇنىڭغىمۇ مەيلى دەي. بىراق سەندە ئازراق بولسىمۇ مەسئۇلىيەت تۇيغۇسى يوقمۇ؟ شۇ چاغدا سەن ماڭا نېمىلەرنى دېمىگەنىدىڭ؟ دۇنيادىكى جىمى ئۇلۇغ نەرسىلەرنى شېپى كەلتۈرۈپ قەسەم ئىچمىگەنمىدىڭ؟

— ۋاي - ۋۇي، قايناپلا كەتتىڭغۇ! — شامىل يۈزسىزلىك بىلەن ئاۋازىنى كۆتۈردى، — بۇرۇنقى زاماندا ياشاۋاتقان كىشىدەك بۇ ئىشقا شۇنچە ئەستايىدىل بولۇپ كەتكەن بارمۇ؟ مېنى كەچۈر، دېدىمغۇ ساڭا! يەنە نېمە قىلىپ بەرسەم بولاتتى ئەمدى!

شامىلنىڭ يۈزىگە چاڭىدە تەگكەن بىر شاپىلاق بىلەن ئىككىمىزنىڭ ئارىسىدىكى مۇناسىۋەت تۈگىگەن بولدى. مەن دەرەخلىكتىن ئېتىلىپ چىققىنىمچە ياتاق تەرەپكە قاراپ يۈگۈردۈم. كۆز ياشلىرىم يۈزۈمنى يۇماقتا. ئاغزىم پەقەت «پەسكەش» دېگەن بىرلا سۆزنى تەكرارلايتتى. شۇنداق، ئۇ بۇرۇنقى شامىل، مەن سۆيگەن ئاق كۆڭۈل، سەمىمىي، پەسكەشلىكتىن يىرگىنىدىغان شامىل ئەمەس ئىدى. ئۇ تۇنجى مۇھەببىتىمنى، ئۇنىڭغا ئىشىنىپ ئۆزىنىڭ بارلىقىنى تەقدىم قىلغان بىر پاك قىزنىڭ ئەقىدىسىنى دەپسەندە قىلغان، ئۆزى ياخشى كۆرمىگەن بىر قىزنىڭ كۆڭلىنى پەسكەشلىك بىلەن قوبۇل قىلىش بەدىلىگە ئۆرۈمچىدە قېلىش مەقسىتىگە يەتمەكچى بولغان بىر رەزىل ئىنسان ئىدى!

2

خالىدە!

مەكتەپ پۈتتۈرۈشكە بىرنەچچە ئاي قالغاندا نۇرغۇن ساۋاقداشلىرىمىزنىڭ «مەخپىي ھەرىكەت» كە ئۆتكەنلىكى ساڭىمۇ، ماڭىمۇ ئېنىق